

Vasile Goldiș, președinte al „ASTREI” (1923-1932). Alegerile de la Timișoara și Caransebeș

Vasile Goldis, President of „ASTRA” (1923-1932). The Elections from Timișoara and Caransebeș

Dumitru Tomoni,
Societatea de Științe Istorice, Timișoara

Abstract

Vasile Goldis's election as „Astra”'s president took place at Timișoara in complete concord, in 1923, the election for a new mandate, according to the new five year statutes, at the Reghin General Assembly (1925) was done without any troubles, despite the fact that he didn't comply his promise of moving to Sibiu, however, the last election of „Astra”'s president, at the Caransebeș General Assembly, was the most tense in „Astra”'s history.

Key words: *assemblies, elections, president, political confrontations*

I. Alegerile de la Timișoara (1923)

Moartea neașteptată a președintelui „Astrei”, Andrei Bârseanu, va amâna ținerea adunării programate la Timișoara pentru zilele de 24-25 septembrie 1922, care trebuia să aleagă și noul președinte al Asociațiunii¹. În 10 septembrie, Comitetul Central de la Sibiu hotăra ca Adunarea Generală a Asociațiunii să se țină la Sibiu, în zilele de 8 și 9 noiembrie 1922, fără fast și solemnitate, din cauza doliului impus de moartea președintelui Andrei Bârseanu².

În anul următor, conducerea despărțământului Timișoara și oficialitățile locale au reînnoit invitația pentru ținerea adunării generale la Timișoara, astfel că în ședința Comitetului Central din 12 mai 1923 s-a hotărât ținerea adunării în orașul de pe Bega, în zilele de 28 și 29 august³.

¹ Dumitru Tomoni, *Adunările generale ale Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român „ASTRA” în Banat (1896-1948)*, Timișoara, Edit. Eurostampa, 2004, p. 66.

² Direcție Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, Fond *Astra*, *Procese verbale ale Comitetului Central al „Astrei”*, 1922, f. 74;(în continuare D.J.S.A.N...); vezi și „Voința Banatului”, Timișoara, an. II, nr. 83 din 17 septembrie 1922.

³ D.J.S.A.N., *Procese verbale ale Comitetului Central al „Astrei”*, 1923, f. 64.

La 15 august 1923, conducerea despărțământului Timișoara făcea un apel „Către conducătorii poporului de la țară” pentru a participa la adunarea „Astrei” și a sprijini manifestările culturale organizate cu această ocazie. Acest sprijin „va fi o datorie de onoare pentru noi toți, a face ca această adunare, prin felul ei, să devină un triumf al culturii românești în inima Banatului”⁴.

La 19 august s-a organizat în sala festivă a Liceului „Carmen Sylva” o consfătuire la care au participat alături de conducerea despărțământului și alți intelectuali timișoreni, pentru a discuta toate problemele legate de primirea oaspeților, cazarea lor și desfășurarea manifestărilor culturale⁵.

Adunarea de la Timișoara ce urma să aleagă și președintele „Astrei” s-a bucurat de o atenție specială din partea presei românești din Banat și Ardeal. „Foaia diecezană” își exprima convingerea că „Banatul va pune haină de sărbătoare și mii de români bănațeni cu steaguri și coruri naționale vor alerga să întâmpine Asociațiunea la Timișoara, drept dovadă că Banatul e pământ bun pentru cultura națională și că sămânța nobilă aruncată de Asociațiune în Banat a căzut pe pământ roditor”⁶. „Adunarea asta va atrage lume multă românească la Timișoara căci are să se aleagă și președintele Asociațiunii”, aprecia gazeta „Libertatea” din Orăștie⁷. Fiind organizată într-o perioadă când confruntările politice afectau activitatea multor asociații culturale și „Telegraful român” considera că adunarea de la Timișoara era „chemată să găsească modalitățile ca sciziunile, ivite pe o clipă, să dispară cu desăvârșire și locul lor să-l ocupe energiile de care avem neapărată trebuință pentru dezvoltarea culturală unitară a neamului românesc din noul stat”⁸. Un interes deosebit a manifestat față de adunarea de la Timișoara și cunoscutul publicist Valeriu Braniște. În articolele publicate atât în „Voința Banatului” cât și în gazeta clujeană „Patria”, ambele organe de presă ale Partidului Național Român, Braniște evidențiază importanța adunării care trebuia să depășească presiunile politice și să aleagă un președinte capabil să asigure adaptarea programului „Astrei” la noile realități social-politice. „Din toate părțile Ardealului și posibil și din alte ținuturi româniei vor alerga cu bucurie – spera Braniște – să-și îndeplinească o datorie sfântă față de buna

⁴ „Voința Banatului”, an. III, nr. 34 din 26 august 1923.

⁵ „Banatul românesc”, Timișoara, an. V, nr. 32 din 19 august 1923.

⁶ *Asociațiunea la noi*, „Foaia diecezană”, Caransebeș, an. XXXVIII, nr. 33 din 26 august 1923.

⁷ *Marea adunare culturală la Timișoara*, „Libertatea”, Orăștie, an XXI, nr. 34 din 23 august 1923.

⁸ *Adunarea Asociațiunii în Timișoara*, „Telegraful român”, Sibiu, an LXXI, nr. 65 din 24 august 1923.

noastră mamă de la Sibiu, care ne-a ocrotit comorile noastre sufletești în vremuri de restriște”⁹.

Într-adevăr, începând de duminică 26 august au început să sosească oaspeți din Ardeal și Banat. „Trenurile aduc din toate unghiurile țării pe intelectualii care poartă încă același viu interes celei mai însemnate societăți culturale din Ardeal, ca și în vremea când ea avea, aproape exclusiv, un caracter luptător politic-național”, consemna corespondentul gazetei „Patria”¹⁰. Luni dimineața au venit reprezentanți de marcă ai Partidului Național Român: președintele Iuliu Maniu, vicepreședintele Alexandru Vaida-Voevod, deputatul Ioan Lupaș, fostul ministru Ștefan Ciceo-Pop etc.¹¹. La orele prânzului au sosit și reprezentanții Comitetului Central – Octavian Russu, Romul Simu, Victor Bârlea, Elie Dăianu, Gheorghe Preda, Gheorghe Moga, Ioan F. Negruțiu, Alexandru Rusu, Ioan Bunea și Ioan Boeriu – fiind întâmpinați în gara din Arad de o delegație a despărțământului Timișoara, condusă de senatorul Mihail Groșianu, iar în gara Iosefin din Timișoara, de către conducerea despărțământului, în frunte cu directorul Ioan Petrovici. Biserica Ortodoxă și cea Greco-Catolică erau reprezentate de arhiepiscopul Filaret Musta din Caransebeș, canonicul Ioan Boroș din Lugoj, protopopii Andrei Ghidiu din Caransebeș, Nicolae Borza din Făgăraș, S. Păcățianu din Arad etc. Universitatea din Cluj i-a delegat pe profesorii Alexandru Borza, Silviu Dragomir, Gheorghe Bogdan-Duică, Onisifor Ghibu, Ioan Lupaș, Mihail Botez, Marin Ștefănescu și Alexandru Lapedatu. Conducerea Ligii Culturale era reprezentată de Dumitru V. Țoni și Ilie Ardeleanu, Centrala Caselor Naționale de președintele Ion Manolescu, iar Fundația Culturală „Principele Carol” de către Constantin Nedelcu¹². Erau prezenți la Timișoara reprezentanții a 43 de despărțăminte – record absolut după Marea Unire – personalități culturale și politice reprezentative pentru Banat și Ardeal: Vasile Goldiș, Valeriu Braniște, Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Mihai Popovici, Caius și Tiberiu Brediceanu, Mihail Groșianu, Aurel Văleanu, Petru Barbu, Ioan Jucu etc. Această prezență fără precedent după 1918, dovadă clasă a interesului pentru adunarea de la Timișoara și în mod deosebit pentru alegerea președintelui „Astrei”, îl făcea pe Sever Bocu să consemneze într-u articol de fond publicat în „Voința Banatului”: „Din Sighetul Marmației până în Panciova

⁹ Valeriu Braniște, *Pe pragul congresului „Astrei” la Timișoara*, „Patria”, Cluj, an. V, nr. 185 din 26 august 1923.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 187 din 30 august 1923.

¹¹ *Serbările „Astrei” la Timișoara*, „Voința Banatului”, an. III, nr. 35 din 2 septembrie 1923.

¹² „Transilvania”, Sibiu, an. LIV, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1923, p. 569.

și de la Brașov la Tisa, societatea noastră cultă s-a regăsit întâia oară, după război, în complectă înfățișare a solidarității sale morale de altădată”¹³. Emanuil Ungurianu, membru de onoare al Comitetului Central reprezenta Societatea Caselor de Educație Națională din județul Timiș-Torontal și Societatea de Istorie și Arheologie din Timișoara. Autoritățile locale erau reprezentate de prefectul Iuliu Coste și primarul Lucian Georgevici.

La solicitarea conducerii despărțământului Timișoara aprobată de Comitetul Central în ședința din 25 august¹⁴, membrii Comitetului Central prezenți la Timișoara s-au întrunit într-o ședință extraordinară prezidată de Octavian Russu, în sala restaurantului „Ferdinand” pentru a primi în rândurile „Astrei” pe cei care au solicitat acest lucru și și-au achitat taxele de membru până la 27 august. Astfel, Ioan Petrovici prezintă o listă cu 16 membri fondatori, 120 de membri pe viață și 318 activi, care va fi aprobată de Comitetul Central. Toți aceștia făceau parte din despărțământul Timișoara. Comitetul Central va aproba și o listă trimisă de protopopul Fabrițiu Manoilă din Lipova, cuprinzând mai mulți membri ai acestui despărțământ¹⁵.

A urmat seara de cunoștință ce a avut loc în sala cea mare a hotelului „Ferdinand”, într-o atmosferă destinsă și cordială: „Sibienii au ocupat singuri două mese lungi. La un braț al acestora stau reprezentanții societăților culturale surori – Liga Culturală, Centrala Caselor Naționale, Fundația Principele Carol. Aparte de tot, într-o societate din cele mai alese, stă dl. I. Simionescu, prof. univ. din Iași, care a venit anume să vadă întrecerea de coruri, cu care bănașenii au ținut să iasă întru întâmpinarea Astrei”¹⁶.

Prima zi a adunării, marți, 28 august, zi de sărbătoare (Adormirea Maicii Domnului) a început prin oficierea serviciului divin în toate bisericile românești din Timișoara. Serviciul divin din biserica catedrală Timișoara-Fabric a fost oficiat de către arhiepiscopul Filaret Musta împreună cu mai mulți protopopi și preoți. Răspunsurile liturgice le-a dat corul din Reșița. După serviciul divin a început prima ședință a adunării deschisă de vicepreședintele „Astrei”, Octavian Russu, care a atras atenția auditoriului asupra importanței adunării și locului unde se desfășoară. În cuvinte alese, a fost evocată istoria Banatului, de la primele năvăliri ale romanilor și până la înfăptuirea unității naționale. Numele unor militanți pentru libertatea națională – Pavel Chinezu, Traian Doda, Ioan Drăgălina – dascăli luminători

¹³ Sever Bocu, *Spre zări noi*, „Voința Banatului”, an. III, nr. 35 din 2 septembrie 1923.

¹⁴ D.J.S.A.N., *Fond Astra, Procese verbale ale Comitetului Central al „Astrei”*, 1923, f. 85.

¹⁵ *Ibidem*, f. 87.

¹⁶ „Foaia poporului”, Sibiu, an. XXXI, nr. 36 din 9 septembrie 1923.

de neam – Constantin Diaconovici Loga, Dimitrie Țichindeal sau scriitori consacrați – Ioan Popovici Bănățeanul și Victor Vlad Delamarina – a fost rostit cu respect și recunoștință¹⁷.

După citirea telegramelor de felicitare trimise de Traian Badescu, episcopul ortodox al Caransebeșului, Elie Câmpeanu, protopop în Târgu-Mureș, Horia Petra Petrescu, publicist în Sibiu, Gavril Szabo, directorul despărțământului Seini etc., s-au ales comisiile de lucru pentru examinarea raportului general, verificarea cheltuielilor făcute în 1922 și a proiectului de buget pentru 1924, înscrierea de noi membri și pentru premiarea corurilor¹⁸.

În continuarea programului, oaspeții au fost invitați la deschiderea expoziției de pictură și sculptură organizată de Asociația bănățeană de arte frumoase, în Castelul Huniade. Era prima expoziție organizată de asociația înființată la 21 ianuarie 1922 și condusă de Iosif Velceanu, Cornel Liuba și Ioan Isac, ce cuprindea pictori, sculptori și arhitecți din Timișoara, Lugoj, Arad și alte centre din Banat, indiferent de naționalitate¹⁹. După vernisajul expoziției a urmat banchetul în sala hotelului Ferdinand, unde Octavian Russu a toastat, pentru regele Ferdinand, Ioan Petrovici, pentru Comitetul Central al „Astrei”, protopopul Patrachie Țiucra, pentru oaspeți, iar Ion Șt. Paulian, pentru „Astra”.

Programul cultural a continuat cu un concert coral organizat de către Asociația corurilor și fanfarelor române din Banat, în grădina Cinematografului de vară din Timișoara-Cetate. În fața a peste 3000 de iubitori ai muzicii corale bănățene și-au demonstrat măiestria și dragostea pentru muzică 9 dintre cele mai cunoscute coruri din Banat.

Seara, în sala Teatrului Comunal, s-a jucat piesa „O scrisoare pierdută” de Ion Luca Caragiale, de către actorii Teatrului Național din Cluj.

Ședința a doua a început în dimineața zilei de 29 august, în sala Casinoului Militar Civil, prin prezentarea rapoartelor de către comisiile stabilite în ziua precedentă. Profesorul dr. Augustin Popa, raportorul comisiei pentru analizarea activității Comitetului Central în anul 1922/1923, a trecut în revistă momentele semnificative din activitatea „Astrei”. Referindu-se la activitatea despărțământelor, raportul general cerea intensificarea propagandei culturale prin antrenarea unui număr mai mare de conferențieri, distribuirea gratuită de cărți și publicații și înființarea de noi biblioteci la sate. Activitatea „Astrei” era departe de a fi mulțumitoare, deoarece, după Unire, sprijinul primit din partea băncilor s-a redus

¹⁷ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 1369/1923, f. 5-12; vezi și „Transilvania”, an. LIV, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1923, p. 570.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ „Banatul românesc”, an. V, nr. 39 din 7 octombrie 1923.

substanțial, iar fondurile statului aveau alte destinații. Această activitate devenise dificilă și datorită indiferenței față de cultură manifestată de o mare parte a societății, atrasă de „goana după funcții și avere, avantaje, egoism și indolență”, dar și pentru că s-a produs o pulverizare a forțelor culturale în zeci de asociații și societăți²⁰. Cerându-se unirea acestor forțe culturale pentru ca unitatea politică să fie dublată și de o unitate spirituală deplină, raportul atenționa că este un „interes național primordial să nu se pulverizeze forțe creînd cadre și organizații care există demult la noi și care așteaptă numai muncitori harnici să le umple cu demnitate”²¹. Raportul scotea în evidență și alte greutăți obiective ce țineau de situația concretă a societății românești: numărul mare al neștiutorilor de carte, sărăcia, lipsa bibliotecilor, a cărților ieftine, a Caselor Naționale etc., de aceea, la propunerea comisiei, adunarea a hotărât sporirea eforturilor pentru înființarea a cât mai multe „Case Naționale” și „Case de citire” și atragerea sprijinului statului în acest sens. În numele comisiei, raportorul Augustin Popa a făcut și alte propuneri: continuarea demersurilor către comisiile agrare pentru repartizarea de terenuri unde să se zidească „Case Naționale”, înființarea unui muzeu „Avram Iancu”, sporirea numărului de premii școlare, susținerea de cicluri de conferințe cu subiecte economice, schimbarea formatului revistei „Transilvania”²².

La propunerea Comitetului Central, adunarea a hotărât acordarea unui premiu de 10000 de lei lui Teodor V. Păcățianu pentru lucrările „Jertfele românilor în războiul mondial” și „Istoria anilor 1848/49, în legătură cu faptele de arme ale lui Avram Iancu” și a unui premiu de 2000 de lei lui Ion Clopoșel pentru lucrarea „Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România”²³. În același timp s-a propus Comitetului Central să analizeze posibilitatea creării universităților populare, repartizării pentru despărțăminte a 50% din taxele încasate din cotizația membrilor, fuzionarea Societății pentru fond de teatru român cu „Astra”, modificarea statutelor, extinderea în Vechiul Regat etc.

Cea mai importantă problemă ce trebuia rezolvată de către Adunarea Generală de la Timișoara era alegerea noului președinte al „Astrei”. Moartea neașteptată a președintelui Andrei Bârseanu, în august 1922, refuzul mitropolitului unit Vasile Suciuc de a-și depune candidatura pentru președinția „Astrei” și depunerea pentru prima dată în istoria asociației din

²⁰ „Transilvania”, an. LIV, nr. 8-9, august-septembrie 1923, p. 289.

²¹ *Ibidem*, p. 300.

²² *Idem*. nr. 10-12, octombrie-decembrie 1923, p. 342.

²³ Gheorghe Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 de ani de la Unire (1918-1943)*, Sibiu, Edit. „Astrei”, p. 81.

Sibiu a două candidaturi – Vasile Goldiș și Nicolae Iorga – au pus Adunarea Generală a „Astrei” de la Sibiu (1922) în imposibilitatea de a-și alege președintele. De aceea, gazeta „Libertatea” din Orăștie, ce a acordat spații importante acestui eveniment, considera justificat că: „Adunarea asta va atrage lume multă românească la Timișoara, căci are să se aleagă și președintele Asociațiunii în locul răposatului Andrei Bârseanu. Și fiindcă lumea a început și la noi a nu mai privi lucrurile decât prin ochelari de partid, partidele politice se cam învolburează ca să aleagă președintele pe placul lor”²⁴. Mesajul și în același timp dorința gazetei era „ca alegerea să se facă fără încordări, fără certuri, să nu se scadă cu nimic aerul sărbătoresc și de mândrie românească, pe care trebuie să-l aibă aceste adunări, și mai ales într-un oraș cu atâta lume străină, ca și Timișoara”. Mesaje asemănătoare, ce exprimau punctul de vedere al celor mai mulți fruntași ai „Astrei”, au transmis și alte publicații din Ardeal și Banat și chiar din Vechiul Regat. Cotidianul bucureștean „Adevărul”, într-un articol intitulat „În preajma Adunării Generale a <Astrei>, scrisoare din Ardeal”, semnat: „un vechi membru al „Astrei”, dar care de fapt era inspirat dintr-un alt articol publicat de Valeriu Braniște în „Voința Banatului” din 26 august 1923 și în cotidianul „Universul” din 27 august 1923, aprecia că alegerea președintelui „Astrei” la adunarea de la Timișoara, „se discuta cu aprindere pretutindeni: în tren, la băi, în cafenea, în cluburile politice ca și în redacțiile gazetelor. Din toate discuțiile se desprinde ca un semn de maturitate serioasă, dezgustul legitim pentru politicianismul fără suflet”, care a introdus după Unire „dihoniile cluburilor și bisericuțelor de partid în atmosfera senină și împăciuitoare care stăpânea până atunci viața vechei noastre instituții culturale”²⁵. De aceea, în preajma acestei adunări generale – continua amplul articol – facem un apel călduros la toate conștiințele românești cinstite, fără deosebire de partid și fără deosebire de credințe religioase ca intrând în sala unde se vor aduna miile de delegați ai „Astrei” să părăsească toate micile preocupări de meschin politicianism cotropitor și să fie călăuziți numai de preocupări de natură pur culturală”. Apelul pentru armonie și colaborare în promovarea intereselor culturale, depășindu-se interesele politice sau confesionale era motivat de faptul că „Astra nu este nici a Partidului Național, nici a celui averescan... nici sucursală a Băncii Naționale Române, ci o instituție culturală a noastră, a tuturor”²⁶.

²⁴ „Libertatea”, an. XXI, nr. 34 din 23 august 1923.

²⁵ „Adevărul”, București, an. XXXVI, nr. 12142 din 28 august 1923.

²⁶ *Ibidem*.

Cu siguranță, momentul alegerii președintelui „Astrei” a fost așteptat cu emoție și interes, dar alegerea propriu-zisă s-a făcut fără incidente sau divergențe de ordin politic sau confesional. Pe de o parte, după încercarea eșuată de a se impune un președinte din afara Partidului Național în adunarea precedentă de la Sibiu, conducerea acestui partid s-a mobilizat susținându-l fără rezerve pe Vasile Goldiș și fiind prezentă la nivelul cel mai înalt la adunarea de la Timișoara. Pe de altă parte, alegerea în adunarea de la Sibiu a avocatului Octavian Rusu, de confesiune greco-catolică, în funcția de vicepreședinte al „Astrei” și completarea Comitetului Central cu profesorul blăjean Alexandru Rusu, au creat premisele unui consens confesional²⁷. De aceea, când președintele adunării, Octavian Rusu, în urma raportului comisiei speciale a propus candidatura lui Vasile Goldiș, acesta a fost ales cu aclamații. În discursul rostit cu această ocazie²⁸, cât și în interviul acordat publicistului Ion Clopoțel și publicat în cotidianul „Adevărul” din 11 septembrie 1923, noul președinte schița principalele direcții ale programului său: „Idea națională, credința față de organizația monarhică a statului și față de Dinastie și credința religioasă, propovăduind pacea și buna înțelegere între bisericile surori”. O importanță deosebită va acorda colaborării societăților culturale din Transilvania și Banat, propunându-și să realizeze chiar o federalizare a acestora²⁹. Alegerea lui Goldiș a fost bine primită nu numai de către cei prezenți la adunare, dar și de către majoritatea personalităților culturale din Banat și Ardeal. Aprecieri favorabile sunt consemnate și în presa vremii: „Patria”, „Libertatea”, „Telegraful român”, „Lumina satelor”, „Unirea”, „Foaia diecezană”, „Voința Banatului” etc. „Uniți și neuniți – consemna corespondentul gazetei „Unirea” din Blaj – au subliniat cu aplauze lungi cuvintele lui calde. Ne-am depărtat apoi toți cu convingerea, că viața noastră publică revine la normal și ne-am bucurat nespuse de mult, că bătrâna noastră instituție de lumină a trecut biruitoare peste valul de ură și neînțelegeri ce se iscase anul trecut”³⁰. Această atitudine nu însemna inconsecvență ori slăbiciune și nici abandonarea unei tradiții așa cum ar putea crede unii dintre „frații mai belicoși” care înaintea adunării au încercat să-i determine „pe toți uniții să-și strângă rândurile și să ceară la Timișoara președinte unit, fie și cu riscul de a

²⁷ Valer Moga, *Astra și societate 1918-1930*, Cluj-Napoca, Edit Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 106.

²⁸ Vasile Goldiș, *Discursuri rostite în preajma Unirii și la asociațiunea culturală „Astra”*, București, 1928, p. 31-34.

²⁹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 1369/1923, f. 157; vezi și „Adevărul”, an. XXXVI, nr. 12154 din 11 septembrie 1923.

³⁰ „Astra” la Timișoara, „Unirea”, Blaj, an. XXXIII, nr. 35 din 1 septembrie 1923.

fi înfrânți și de a pregăti astfel poate chiar lichidarea Astrei”³¹. În opinia corespondentului gazetei din Blaj, era vorba de un interes major, acela de a asigura revitalizarea „Astrei”, ce presupunea depășirea orgoliilor, intereselor mărunte și pozițiilor partizane. Mai mult, el considera că atât vicepreședintele unit, Octavian Russu, ales în 1922, cât și președintele ortodox Vasile Goldiș meritau toată încrederea și sprijinul deopotrivă a uniților și ortodocșilor. În sprijinul acestor afirmații se reproducea un pasaj din discursul lui Goldiș, referitor la necesitatea promovării de către „Astra” a credinței și buneii colaborări dintre cele două biserici românești: „În mijlocul neamului nostru această credință religioasă e servită prin cele două biserici românești, create prin necesități istorice, pe care tot numai necesități istorice vor putea să le desființeze vreodată. Până atunci ele trebuie să trăiască în cea mai desăvârșită armonie și oricine va încerca să tulbure această armonie zguduie temeliiile neamului”³². Gazeta „Libertatea” considera benefică alegerea lui Goldiș pentru că indiferent de apartenența lui politică, el avea un trecut merituos și era o personalitate culturală apreciată³³. Foaia săptămânală pentru popor „Lumina satelor” din Sibiu saluta „cu drag și cu inimă bună venirea d-lui Goldiș la Sibiu, în fruntea Asociațiunii” și-i ura noului președinte „să-și poată încununa trecutul de vrednicie și de demnitate prin o rodnică muncă binefăcătoare pentru înălțarea culturii și bunăstării poporului nostru prin Asociațiune”³⁴. Într-adevăr, alegerea lui Vasile Goldiș în funcția de președinte al „Astrei” a avut urmări benefice pentru activitatea acesteia. Sub conducerea lui Goldiș s-au modificat statutele, s-a realizat o nouă organizare și un program de activitate, adecvate noului cadru statal³⁵.

II. Alegerile de la Caransebeș (1930)

Dacă alegerea lui Goldiș în funcția de președinte al „Astrei”, s-a făcut la Timișoara într-o deplină armonie, alegerea pentru un nou mandat, conform noilor statute de cinci ani, în cadrul Adunării Generale de la Reghin (1925) s-a făcut fără probleme, în ciuda faptului că nu își respectase promisiunea de a se muta la Sibiu³⁶. În schimb, ultima alegere în funcția de

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ „Libertatea”, an. XXI, nr. 36 din 6 septembrie 1923.

³⁴ „Lumina satelor”, Sibiu, an. II, nr. 35 din 9 septembrie 1923.

³⁵ Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș, militant pentru desăvârșirea idealului național. 1 Decembrie 1918*, Timișoara, Edit. Facla, 1980, p. 31-34.

³⁶ Valer Moga, *op.cit.*, p.109-111.

președinte al „Astrei”, la Adunarea Generală de la Caransebeș a fost cea mai tensionată din istoria „Astrei”.

În plină criză economică și politică, la doar câteva luni după sosirea intempestivă a prințului Carol și proclamarea lui ca rege al României, „Astra” își ținea adunarea generală în Caransebeș. Era cea de-a doua adunare generală a „Astrei” organizată de către despărțământul Caransebeș, după cea din 1900 de la Băile Herculane, și prima ținută în orașul situat la confluența Sebeșului cu Timișul³⁷. Criza prin care trecea „Astra”, ca urmare a eșuării proiectului de federalizare a societăților culturale românești din Ardeal și Banat și atragerii ei în sterile confruntări politicianiste, alegerea unei noi conduceri pentru următorii cinci ani, precum și participarea pentru prima dată a președintelui de onoare, regele Carol al II-lea, au stârnit un interes deosebit pentru această adunare.

În 20 februarie 1930, protopopul Andrei Ghidiu, președintele despărțământului Caransebeș solicita Comitetul Central al „Astrei” să aprobe ca adunarea generală să fie ținută la Caransebeș³⁸. Luând în calcul invitația despărțământului Caransebeș și faptul că „Astra” niciodată nu și-a ținut adunarea generală în acest oraș, Comitetul Central de la Sibiu a hotărât, în ședința din 10 aprilie 1930, ca adunarea generală din acel an să se țină la Caransebeș, propunând în acest sens zilele de 29-31 august sau 7-9 septembrie. Pentru rezolvarea problemelor organizatorice, președinții despărțământelor centrale Timișoara, Caraș și Severin, erau rugați ca, împreună cu delegații Comitetului Central, Silviu Țeposu, Alexandru Lupeanu și Victor Vâlcovici, rectorul Școli Politehnice din Timișoara, să ia legătura cu protopopul Andrei Ghidiu și să propună programul adunării³⁹.

La 12 august, Comitetul artistic constituit la Caransebeș pentru organizarea manifestărilor culturale făcea un apel către toate corurile și fanfarele bănățene de a lua parte la

aceste manifestări, „având în vedere că Banatul nostru este patria cântecului și țara corurilor și fanfarelor, care în nici o altă provincie nu sunt așa de bine organizate ca la noi”⁴⁰.

În urma solicitărilor primarului orașului Caransebeș și a Casei Regale de amânare a adunării, la 1 septembrie Comitetul Central va hotărî o nouă convocare a adunării pentru zilele de 13-14 noiembrie 1930⁴¹.

³⁷ Gheorghe Preda, *op. cit.*, p. 85-86; Dumitru Tomoni, *Societate, cultură, și politică. „Astra” în Banat(1896-1948)*, Timișoara, Editura Învierea, 2009, p. 197-208.

³⁸ D.J.S.A.N., Fond Astra, doc. 543/1930, f. 1.

³⁹ *Ibidem*, *Procese verbale ale Comitetului Central al „Astrei”*, 1930, f. 22.

⁴⁰ „Vestul”, Timișoara, an. I, nr. 93 din 15 august 1930.

⁴¹ D.J.S.A.N., Fond Astra, *Procese verbale ale Comitetului Central al „Astrei”*, 1930, f. 65.

Reprezentanții Comitetului Central, în frunte cu vicepreședintele „Astrei”, Gheorghe Preda, au ajuns în Caransebeș în seara zilei de 12 noiembrie. În gara frumos împodobită cu drapele, covoare, pancarde și ghirlande de verdeață și de flori erau așteptați de comitetul aranjator, oficialitățile locale și mulți intelectuali dornici de a participa la acest eveniment. Un cuvânt de bun-sosire a fost rostit atât de președintele despărțământului Caransebeș, Andrei Ghidiu, cât și de primarul orașului, Nicolae Domăniașu. În numele Comitetului Central a răspuns vicepreședintele Gheorghe Preda⁴². După cazare au fost așteptați la reședința episcopului Iosif Traian Badescu, într-o atmosferă sărbătorească, întreținută de „miile de caransebeșeni și miile de țărani și țărance, sosite din întreg Banatul” și de către corul catedralei și Reuniunea de cântări din Caransebeș, condusă de profesorul Constantin Vladu. În numele „Caransebeșului cultural” și al comitetului de organizare, oaspeții au fost salutați de către Ioan Penția, directorul Liceului „Traian Doda” pentru că: „Astra a fost altarul în care s-a păstrat vie credința neștirbită în zilele de mai bine și în dreptatea pe care ne-a făcut-o cerul la 1 decembrie 1918”⁴³. Și de această dată, cel care a mulțumit pentru primirea făcută a fost vicepreședintele Gheorghe Preda.

În dimineața zilei de 13 noiembrie „Orașul atâtor manifestații românești de altădată, leagănul marilor patrioți, episcopul Popasu și generalul Doda, cetățuia românului dârz și integral al vremurilor de demult, așezată la poalele Țarcului și pe malul drept al Timișului, s-a îmbrăcat de sărbătoare și bucurie”, consemna gazeta clujeană „Patria”⁴⁴. „Flori, flori pretutindeni. Ca și când vara și-ar fi păstrat zgârcită toată comoara ei de frumusețe, ca toamna să poată dărui întreg belșugul de flori al acestui an” unei sărbători, considerată de corespondentul gazetei timișorene „Voința Banatului” drept un omagiu adus de „Astra” „vechiului oraș cu un lung și măreț trecut cultural”⁴⁵. Atmosfera sărbătorească era descrisă și de către ziarul „Vestul”, singurul cotidian românesc din Banat: „Odată cu ivirea zorilor au început să curgă cetele de țărani spre Caransebeș. În costume pitorești, bărbați și femei, copii, trec rânduri, rânduri și se înșiruie de-a lungul drumului pe unde va trece regele. Toate străzile sunt pline de lume, care și-au deschis larg ferestrele și au abordat minunate covoare și scoarțe

⁴² *Adunarea Generală de la Caransebeș (1930)*, „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 24.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ „Patria”, an. XII, nr. 245 din 15 noiembrie 1930; vezi și „Foaia diecezană”, an. XLV, nr. 46 din 15 noiembrie 1930.

⁴⁵ „Voința Banatului”, an. X, nr. 46 din 16 noiembrie 1930.

țărănești pe suprafața zidurilor”⁴⁶. De la gară, unde a fost întâmpinat de ministrul Banatului, Sever Bocu și de primarul orașului Caransebeș, Nicolae Domănianțu, regele s-a îndreptat în automobil spre biserică, fiind ovaționat de către miile de participanți, locuitori ai Caransebeșului, delegați ai satelor bănățene, profesori și elevi ai școlilor din Caransebeș, Lugoj și Timișoara, membrii mai multor coruri bănățene. În fața automobilului regal mergeau 200 de călăreți îmbrăcați în costume naționale. Convoitul era format de miniștrii Nicolae Costăchescu, Voicu Nițescu, Valer Moldovan, mitropolitul Nicolae Bălan, episcopii Iosif Traian Badescu al Caransebeșului, Grigore Comșa al Aradului și Alexandru Nicolescu al Lugojului, protopopii din Vârșeț, Timișoara, Lugoj, Lipova, senatori, deputați, prefecți, reprezentanți ai societăților culturale, ai presei etc. Serviciul divin a fost oficiat de episcopul Grigore al Aradului, asistat de arhimandriții Policarp Morușca de la Hodoș-Bodrog și Vasile Lăzărescu din Oradea, protopopii Andrei Ghidiu și Fabriciu Manuilă din Lipova și diaconii Ioan David și T. Roșca. La slujba religioasă participă și mitropolitul Nicolae Bălan, episcopul Iosif Traian Badescu și peste 140 de preoți⁴⁷.

Ședința festivă de deschidere a adunării s-a ținut în sala cinematografului „Luna” în prezența oficialităților politice, înaltelor fețe bisericești, reprezentanților Comitetului Central, a 20 de despărțăminte și celor mai cunoscute instituții culturale. Erau reprezentate Academia Română (prin Octavian Goga), Direcția Educației Poporului (Emanoil Bucuța și Constantin Nedelcu), Societatea Scriitorilor Români (Jean Bart), Centrala Caselor Naționale (Ion Manolescu), Universitatea Liberă din București (Mihail Dragomirescu), Asociația Profesorilor Secundari din România (Iuliu Vuia), Asociația Învățătorilor din România (Dumitru V. Țoni), Asociația Publiciștilor din România (Petre Roziade), Oficiul Național al Cooperăției Române (Ștefan Roșianu), Asociația „Andrei Șaguna” a Clerului Ortodox (Nicolae Colan și Gheorghe Ciuhandu), etc. Regionala „Astra Basarabeană” a fost reprezentată de către Teodor Iacobescu din Cetatea-Albă, iar Regionala „Astra Dobrogeană”, de către P. Stoenescu din Constanța. Din partea despărțămintelor „Astrei” și a altor instituții culturale au venit la Caransebeș personalități cunoscute și apreciate în Banat și Ardeal: Ioan Lupaș, Ion Agârbiceanu, Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu, Ioachim Miloia, Silviu Țeposu, Teodor Botiș, Ilie Rusmir, Dănilă Ilițescu, Coriolan Buracu, Horea Teculescu etc.⁴⁸. Indiscutabil, prezența regelui a

⁴⁶ *Marile serbări de la Caransebeș*, „Vestul”, an. I, nr. 170 din 15 noiembrie 1930.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*; vezi și „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 28.

focalizat atenția presei, fiind prezenți la Caransebeș reporterii și corespondenții ai gazetei „Universul”, „Curentul”, „Dimineața”, „Adevărul”, „Epoca”, „Cuvântul”, „Viitorul”, „Patria”, „Gazeta Transilvaniei”, „Unirea”, „Unirea Poporului”, „Vestul”, „Răsunetul” și revistelor „Țara noastră”, „Societatea de mâine” și „Semenicul”⁴⁹.

Așezarea în prezidiu, în dreapta regelui a mitropolitului ortodox Nicolae Bălan și a vicepreședintelui „Astrei” Gheorghe Preda, iar în stânga, a episcopului unit Alexandru Nicolescu și a ministrului Banatului, Sever Bocu, nu era lipsită de semnificații. Din păcate, armonia și colaborarea culturală și confesională caracteristică multor adunări generale ale „Astrei”, la Caransebeș, a lăsat de dorit.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de către mitropolitul Nicolae Bălan, desemnat președinte al adunării în locul președintelui „Astrei”, Vasile Goldiș, care din motive de sănătate nu a putut participa la această adunare. Mitropolitul a început și și-a terminat discursul prin fraze măgulitoare adresate regelui, fraze ce vor deveni timp de un deceniu nelipsite de la nici o manifestare organizată în prezența regelui sau a reprezentanților acestuia. Cât despre „Astra” și viitorul ei, vorbitorul se arăta optimist, pentru că „Astra” „nu și-a epuizat rostul deodată cu înfăptuirea unității naționale”, mai mult, „steagul ei, purtat în trecut prin atâtea izbânzii, trebuie să fie ridicat tot mai sus și purtat cu tot mai mare însuflețire pe drumul marilor lui destine. Sub cutele lui, binecuvântate de biserică încă de la primele începuturi, sunt chemați să-și adune entuziasmul și vrednicia toți fiii luminați ai neamului nostru, pentru realizarea treptată a marelui postulat al viitorului: disciplina morală și solidaritatea națională, întemeiată pe cultura națională – chează sigură a biruințelor și gloriei din viitor a neamului nostru”⁵⁰.

Discursul regelui, sobru și scurt, se dorea a fi un omagiu adus trecutului glorios al „Astrei”, în care vedea un colaborator „mai ales în acele zile, când mijloacele restrânse ale statului nu-i permit a-și îndeplini toată datoria către școală”. „Astra”, ca de altfel toate societățile culturale erau chemate nu „să învețe buchile pe copii, ci să completeze rolul școlii în viața da stat și de toate zilele, să aducă școala în viața cotidiană a mulțimii”⁵¹.

⁴⁹ D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 3834/1930, f. 1.

⁵⁰ „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 6.

⁵¹ „Astra” la Caransebeș. *Impresii, discursuri, constatări*, Caransebeș, f. a., p. 6; vezi și „Curentul”, București, an. III, nr. 1012 din 15 noiembrie 1930; „Universul”, an. XLVIII, nr. 284 din 15 noiembrie 1930; „Cuvântul”, București, an. VII, nr. 2001 din 15 noiembrie 1930; „Neamul românesc”, București, an. XXV, nr. 254 din 15 noiembrie 1930.

Discursurile rostite de Sever Bocu, în numele Banatului, de Octavian Goga în numele Academiei Române, de episcopii Grigore Ghidiu, în numele despărțământului Caransebeș, de Jean Bart, Mihail Dragomirescu, Ioan Manolescu și Emanuil Bucuța, în numele societăților pe care le reprezentau, atingeau tangențial sau deloc trecutul, prezentul sau viitorul „Astrei”. Invariabil, ele glorificau restaurația și-l elogiau pe noul rege prezentat drept „cavaler al luminii”, „sol al Cerului” sau „voievod al culturii românești”, comparându-l cu Alexandru Macedon, Constantin Brâncoveanu, Neagoe Basarab sau „legendarul Lohengrin”⁵².

Ședința festivă s-a încheiat cu alegerea comisiilor de lucru, pentru că în realitate „Astra” se confrunța cu numeroase probleme: comisia pentru examinarea raportului general pe anul 1929/1930; comisia pentru cenzurarea cheltuielilor pe anul 1929 și a proiectului de buget pe 1931; comisia pentru înscrierea de noi membri; comisia pentru examinarea proiectului de modificare a „pragmaticii de serviciu” și a regulamentului fondului de pensie al funcționarilor „Astrei”; comisia pentru examinarea propunerilor și cea pentru propunerea candidatului la președinție și a membrilor comitetului central pentru perioada 1930-1935⁵³.

Ședința a doua a Adunării Generale de la Caransebeș a început în dimineața zilei de 14 noiembrie prin citirea telegramelor de felicitare trimise de: patriarhul Miron Cristea, vicepreședintele „Astrei”, Octavian Russu, episcopul Maramureșului, Alexandru Russu, președintele Ligii Culturale, Nicolae Iorga, președintele Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina, Grigore Nandriș, președintele Regionalei „Astra Basarabeană”, G. Ifrim, președintele Asociației Bănățene din București, Emil Brancovici, președintele Societății „Cele trei Crișuri”, Gheorghe Bacaloglu, rectorul Școlii Politehnice Timișoara, Victor Vâlcovici etc.⁵⁴.

Raportorul comisiei pentru examinarea raportului general, Alexandru Hodoș, apreciază activitatea Comitetului Central și inițiativele secțiunilor științifice și literare, dar informează adunarea că multe dintre aceste inițiative nu s-au materializat, din cauza resurselor materiale insuficiente. În ceea ce privește activitatea despărțământelor, raportul consemnează multe neajunsuri, propunând Comitetului Central să examineze cu toată atenția această activitate și să treacă la reorganizarea unor despărțăminte cu o activitate necorespunzătoare. Comisia și-a exprimat dorința ca revista „Transilvania” să apară din nou regulat și să se tipărească

⁵² „Astra” la Caransebeș. *Impresii, discursuri, constatări*, Caransebeș, passim.

⁵³ „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 29.

⁵⁴ „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 31.

și o gazetă pentru popor. Discutând și situația Muzeului „Avram Iancu” din Vidra, comisia propunea mutarea acestuia la Alba Iulia⁵⁵. În ceea ce privește numeroasele propuneri făcute cu ocazia Congresului cultural ținut la Sibiu în 24-26 aprilie 1930⁵⁶, raportul propunea Comitetului Central să structureze aceste probleme în funcție de importanța și posibilitățile de transpunere în practică.

Adunarea a luat în dezbateră mai multe propuneri făcute din timp și prezentate de către protopopul Ioan Duma din Petroșani: alegerea filologului romanist Meyer Lübke, profesor la Universitatea din Bonn, ca membru de onoare al „Astrei”, ridicarea unui cămin cultural în Cluj, alegerea unei comisii pentru modificarea statutelor și reorganizarea „Astrei”, intensificarea propagandei culturale în rândul românilor din Secuime. Propunerea universitaului clujean Valer Moldovan, fruntaș al Partidului Național Țărănesc și ministru al Ardealului, ca președintele „Astrei” să se abțină de la orice manifestare politică și să nu poată ocupa nici o funcție politică în perioada de exercitare a mandatului încredințat de adunarea generală, a stârnit discuții contradictorii. Pentru că această propunere presupunea modificarea statutelor, ea a fost lăsată în seama Comitetului Central pentru a o analiza atunci când se vor discuta și statutele „Astrei”⁵⁷.

Raportorul comisiei pentru alegerea președintelui și a noului comitet central pentru perioada 1930-1935 a propus o listă de 40 de membri, listă primită cu aclamații de către adunare. Între cei 40 de membri ai Comitetului Central erau personalități cunoscute: Octavian Goga, mitropolitul Nicolae Bălan, episcopul clujean Nicolae Ivan, Ion Agârbiceanu, universitarii clujeni Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Alexandru Borza, Nicolae Drăgan, Valer Moldovan și Petre Poruțiu, sibienii Octavian Russu, Gheorghe Preda, Silviu Țeposu, Gheorghe Moga, Ioan Bunea, Ioan Vătășanu, Emilian Cioran etc. Bănățenii erau reprezentați în acest comitet de episcopul Lugojului, Alexandru Nicolescu, profesorii Ioachim Miloia și Ilie Rusmir și avocatul Cornel Corneanu⁵⁸.

Alegerea președintelui „Astrei” a constituit momentul cel mai delicat și în același timp cel mai controversat al adunării. În istoria „Astrei” de aproape șapte decenii au mai fost cazuri când alegerea președintelui a stârnit patimi și dispute, dar niciodată nu s-a ajuns la un adevărat scandal

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Congresul cultural al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român „Astra” ținută la Sibiu în 24, 25 și 26 aprilie 1930*, Sibiu, 1930 („Transilvania”, an. LXI, ianuarie-iunie 1930, nr. 1-6).

⁵⁷ „Vestul”, an. I, nr. 171 din 16 noiembrie 1930.

⁵⁸ *Ibidem*; vezi și „Cuvântul”, an. VII, nr. 2002 din 16 noiembrie 1930.

electoral specific confruntărilor politice. Criza prin care trecea „Astra”, frământările interne politicianiste și partizane s-au dezlănțuit mai mult decât s-ar fi putut crede. Referindu-se la prima zi a adunării, cotidianul „Universul” își informa cititorii: „Atmosfera în care se deschide congresul „Astrei” la Caransebeș, e foarte încărcată. Guvernării fac sforțări disperate să impună la președinția acestei societăți pe d. Vaida. În acest scop, d. Sever Bocu a mobilizat întreaga administrație în localitate, urmând terorizarea adunării. Prefecții și deputații din Ardeal au fost convocați prin circulare date de Ministerul Instrucțiunii, să participe la adunare”⁵⁹. Fondurile arhivistice ale celor trei prefecturi din Banat nu confirmă asemenea afirmații chiar dacă la Adunarea Generală de la Caransebeș a participat atât ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor, Nicolae Costăchescu, cât și prefecții județelor Severin, Caraș, Timiș-Torontal, Mehedinți și Dolj. Același cotidian anticipa „cu prilejul dezbaterilor, conflicte serioase, care pot să degenereze și în scandal, întrucât agenții național-țărăniști încearcă intimidarea membrilor adevărați ai Astrei”. Însăși comisia de candidare a noului președinte s-a numit pe criterii politice: 4 național-țărăniști – Valer Moldovan, Gheorghe Crișan, subsecretar de Stat, Coriolan Buracu, deputat de Caraș și Augustin Popa, deputat de Târnavă-Mică, 2 liberali – Gheorghe Bogdan-Duică și Cornel Corneanu, 2 aversecani – Silviu Dragomir și Vasile Lohan și 3 neangajați politic – Ioan Penția, Vasile Lăzărescu și Liviu Ionașiu⁶⁰.

Într-adevăr, comisia pentru propunerea candidatului la președinție nu a putut avea o propunere unanimă. Din cei 10 membri ai comisiei – între timp Augustin Popa s-a retras din comisie – numai 7 au susținut candidatura lui Vasile Goldiș, cu toate că nici greco-catolicii Alexandru Vaida-Voevod și episcopul Alexandru Nicolescu – variante dorite de național-țărăniști – nu și-au depus candidatura. De aceea, raportorul comisiei, Gheorghe Bogdan-Duică, înainte de a face propunerea de președinte, solicită participanților la adunare să manifeste înțelegere și toleranță reciprocă în buna tradiție a „Astrei”, pentru „a putea pleca cu toții împăcați și uniți”⁶¹. În ciuda acestui apel, anticipatul și în același timp provocatul incident s-a produs într-o formă fără precedent în istoria acestor adunări generale, fiind comentat atât de presa bucureșteană cât și de cea din provincie. Deși procesul-verbal al ședinței minimaliza incidentul, consemnând doar că: „Adunarea generală aclamă lista Comitetului Central în întregime și fără nici o obiecție, iar la

⁵⁹ *Congresul „Astrei” la Caransebeș*, „Universul”, an. XLVIII, nr. 284 din 15 noiembrie 1930.

⁶⁰ „Transilvania”, an. LXI, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1930, p. 29.

⁶¹ *Idem*, nr. 285 din 16 noiembrie 1930.

pronunțarea numelui d-lui Vasile Goldiș, asistența cu excepția unui mic grup de țărani, izbucnește în urale și ovațiuni nesfârșite la adresa d-lui Vasile Goldiș”⁶², în realitate, în afara uralelor au fost și vociferări și chiar huiduieli. În fața acestei situații inedite, președintele ședinței, mitropolitul Nicolae Bălan, într-o atmosferă de vacarm a bătut cu toiagul de mitropolit în masă pentru a restabili ordinea și apoi a anunțat închiderea lucrărilor. Insolitul gest al înaltului ierarh a surprins asistența și a provocat aprinse comentarii.

Oficiosul clujean al Partidului Național Țărănesc „Patria”, într-un amplu articol cu titlul „Scandaloasa alegere de la Caransebeș” și subtitlul „Faliții politici proclamă de președinte al „Astrei” pe d. Goldiș împotriva voinței majorității zdrobitoare a delegaților”, consemna: „Fiind propus pentru președinte Vasile Goldiș, întreaga sală protestează zgomotos strigând: nu ne trebuie Goldiș, trăiască Șextil Pușcariu. În zgomotul asurzitor președintele încearcă să vorbească, dar nu poate fi auzit nici de cei care stăteau în jurul lui pe estradă. Enervat, mitropolitul Bălan ridică bastonul și lovește violent în masă. Se naște un enorm scandal, președintele părăsește sala fără să suspende ședința”⁶³. Subiectivismul articolului este evident, iar dacă îi alăturăm o altă apreciere făcută de aceeași gazetă la alegerea președintelui Vasile Goldiș în 1923, când acesta era membru marcant al Partidului Național, partizanatul politic este fără dubii: „ca și antecesorii lui, face parte din acea pleiadă de intelectuali ardeleni care au fost întotdeauna în fruntea mișcărilor noastre culturale. În urma profesiei sale a fost indicat să conducă masele mari ale poporului, întocmai ca și vrednicii săi înaintași. Situația de astăzi nu este decât o continuare a activității sale din trecut”⁶⁴. Va sesiza acest lucru și corespondentul ziarului „Universul”, afirmând că aceiași oameni „care au proclamat președinte al „Astrei” pe Vasile Goldiș înainte cu cinci ani țineau cu orice preț acum, să împiedice re alegerea acestuia, pentru a se răzbuna astfel împotriva unui fost fruntaș al lor, care-i părăsise”, transformând adunarea într-un „teren de luptă pentru această răfuială tardivă”⁶⁵.

De fapt, tonul contestațiilor și atacurilor la adresa mitropolitului Nicolae Bălan, l-a dat Sever Bocu, care nu poate fi exonerat de implicarea în incidentele de la Caransebeș. Într-un interviu acordat cotidianului timișorean

⁶² D.J.S.A.N., Fond *Astra*, doc. 3834/1930, f. 4.

⁶³ „Patria”, an. XII, nr. 245 din 15 noiembrie 1930.

⁶⁴ *Idem*, an. V, nr. 188 din 31 august 1923.

⁶⁵ „Universul”, an. XLVIII, nr. 288 din 19 noiembrie 1930.

„Vestul”, reprodus integral sau parțial și de alte publicații⁶⁶, fruntașul național-tărănist îl acuza fără rezerve pe mitropolit că „a înlăturat cu brutalitate o tradiție pe care a moștenit-o de la toți antecesorii săi: Șaguna, Roman, Mețianu, a căror toleranță religioasă stabilise o rotație între ortodocși și uniți la președinția Astrei”, și astfel a făcut în mod deliberat jocul averescanilor⁶⁷. Dacă officiosul unit din Blaj „Unirea” aprecia interviul lui Bocu, folosindu-l drept argument în atacurile îndreptate împotriva mitropolitului Bălan, pe care îl acuza de intoleranță religioasă⁶⁸, cotidianul „Universul” condamna acest interviu pentru atacul „neobișnuit de trivial” lansat împotriva mitropolitului⁶⁹. Același cotidian îl acuza pe Sever Bocu de implicare în incidentele de la Caransebeș, considerând că el a adus în sală „50 de partizani devotați, muncitori cu palma, săteni, dar mai cu seamă agenți electorali, culeși de prin cârciumi și puși sub directa îndrumare a deputaților Leucuția și Morariu”⁷⁰. O poziția similară o are și „Telegraful român”: „Impresionantele serbări desfășurate la Caransebeș, cu prilejul Adunării Generale a <Astrei> au avut un epilog dintre cele mai regretabile. O ceată de derbedei adunați din piața orașului bănățean și aduși în sala de ședințe de doi deputați majoritari – Leucuția și Morariu – au încercat să zădărnicească alegerea noului comitet al <Astrei>, dându-se la urlate sălbatice sub ochii d-lui Sever Bocu, directorul ministerial al Banatului, care a regizat această incalificabilă scenă”⁷¹. Starea tensionată și duritatea confruntării celor două tabere sunt evidente și din interviul acordat de Octavian Goga ziarului „Dimineața”, la doar câteva zile de la consemnarea incidentului: „Dacă ar fi fost vorba să se pună în discuție persoana d-lor Vaida, Iorga sau Sextil Pușcariu, mă ridicam hotărât împotriva lor, cu orice risc și gata a face să zboare pe fereastră urna”⁷².

Dincolo de anumite exagerări, de o parte și de alta, implicarea factorului politic era o realitate greu de contestat. O va consemna cu deplină obiectivitate și săptămânalul sibian „Foaia poporului”, în numărul din 23 noiembrie 1930: „Chestiunea alegerii noului președinte a fost una dintre cele mai arzătoare în cursul adunării. Părerile s-au împărți după considerente

⁶⁶ „Dimineața”, an. XXVI, nr. 8590 din 19 noiembrie 1930; „Patria”, an. XII, nr. 245 din 15 noiembrie 1930; „Unirea”, an. XL, nr. 47 din 22 noiembrie 1930; „Răsunetul”, an. IX, nr. 48 din 23 noiembrie 1930.

⁶⁷ „Vestul”, an. I, nr. 171 din 16 noiembrie 1930.

⁶⁸ „Unirea”, an. XL, nr. 47 din 22 noiembrie 1930.

⁶⁹ „Universul”, an. XLVIII, nr. 288 din 19 noiembrie 1930.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ „Telegraful român”, an. LXXVIII, nr. 83-84 din 19 noiembrie 1930.

⁷² „Dimineața”, București, an. XXVI, nr. 8590 din 19 noiembrie 1930.

personale, politice sau locale”. Atent la evoluția „Astrei”, și Nicolae Iorga, într-un interviu publicat în gazeta proprie „Neamul românesc”, considera că asociația trecea prin momente grele, fiind sfâșiată de intrigi politice, de care n-ar fi străin nici Octavian Goga, care i-a propus candidatura la președinția „Astrei”, în 1922, fără a-l consulta în prealabil⁷³. Un alt om de cultură, Perpessicius (Dumitru Șt. Panaitescu), atrăgea atenția asupra consecințelor grave ce le va avea politizarea „Astrei”, în ciuda faptului că acest pericol a fost semnalat și dezbătut și la Congresul cultural din aprilie 1930. Toate societățile culturale atrase în diferite combinații politice au avut numai de pierdut, Perpessicius exemplificând cu „decadența corurilor și fanfarelor bănățene observată la timp și datorată aceluiași imixțiuni politice și aceluiași veninuri electorale”⁷⁴. În două articole publicate în „Cuvântul”, al cărui colaborator literar era, cunoscutul critic făcea o pertinentă analiză a evoluției „Astrei” după Unire, oprindu-se asupra unor momente ce puneau sub semnul întrebării viabilitatea acestei instituții. Susținând fără rezerve necesitatea continuării programului de omogenizare spirituală și socială promovat de „Astra” după 1918, Perpessicius consideră că asociația „va cunoaște iar zilele de glorie”, atunci când va renunța la combinații politice și-și va alege un președinte care „să fie străin de politica de partid, un președinte cu prestigiu și autoritate culturală”⁷⁵.

Din păcate, din cauza problemelor de sănătate, în 1932 Vasile Goldiș și-a dat demisia din funcția de președinte al „Astrei”, după o activitate meritorie de aproape un deceniu.

⁷³ „Neamul românesc”, an. XXV, nr. 256 din 18 noiembrie 1930.

⁷⁴ „Cuvântul”, an. VII, nr. 2007 din 21 noiembrie 1930.

⁷⁵ *Idem*, nr. 2000 din 14 noiembrie 1930.